

מבוא

- לקויות למידה הן לקויות "סמויות": למתבונן מהצד הן בדרך כלל אינן גלויות ואינן מובנות. הילד נראה כמו כולם. יתרה מכך לעיתים הן גם "לא יציבות" – תלמיד יכול להבין משהו היום, ולמחרת כשיפגוש שוב אותו חומר, הוא ייראה לו חדש ובלתי מובן. לכן הרבה פעמים קשה לקבל את הלקות.
- ההגדרה המקובלת על משרד החינוך לצורך קביעת אבחנה של ליקוי למידה (ראה חוזר מנכ"ל תשס"ד, 2003) היא זו: "אדם מאובחן כלקוי למידה כאשר הישגיו במבחנים סטנדרטיים בקריאה, בחשבון או בהבעה בכתב, המועברים לו באופן אינדיבידואלי, נמוכים במידה משמעותית מהמצופה על פי גילו, רמת השכלתו ורמת המשכל שלו, ובעיות הלמידה גורמות להפרעות משמעותיות בהישגיו האקדמיים או בפעילויות יום-יום אחרות הדורשות מיומנויות קריאה, חשבון או כתיבה."

חוקרים משערים כי ההפרעות הנוירו ביולוגיות הן תוצאת טראומה טרום לידה, או חבלה במהלך הלידה, למשל:

- משקל נמוך בלידה ו/או פגות
- מצבי לחץ וטראומה של האם או העובר
- דלקת במערכת העצבים המרכזית
- פגיעות ראש לעובר
- עישון או שימוש האם באלכוהול ו/או סמים בעת ההיריון
- הרעלות (מזון, עופרת)

הפרעת למידה ספציפית DSM 5 Specific Learning Disorder

הפרעה זו קיימת כאשר יש ליקוי ספציפי בתפיסה או עיבוד אינפורמציה באופן מדויק ויעיל. ההפרעה נוירו התפתחותית ומופיעה לראשונה בשנים של הוראה פורמאלית ומאופיינת בקושי מתמיד (6 חודשים לפחות) ברכישת - מיומנויות למידה בסיסיות של קריאה, כתיבה ו/או וחשבון.

רמת הביצוע במיומנות הלמידה מתחת למצופה לבני גילו או שהושגה רמת ביצוע תואם גיל רק לאחר מאמץ יוצא דופן.

הפרעת למידה ספציפית (SLD) יכולה להופיע גם אצל אנשים מחוננים ולבוא לידי ביטוי רק כאשר דרישות הלמידה או סגנון ההערכה שם להם מחסומים שאינם יכולים להתגבר עליהם באמצעות האינטליגנציה או אסטרטגיות פיצוי.

ההפרעה יכולה להופיע בכל האוכלוסיות, לאורך כל מעגל החיים בתחומי עיסוק הקשורים למיומנויות אקדמיות אלו.

מה החידושי בהגדרת לקות למידה:

- בוטלו תתי הגדרות : דיסלקציה, דיסגרפיה, ודיסקלקוליה.
- יש רק הגדרה כוללת **SLD**.
- בוטל מדד הפער בין יכולת והישגים לצורך הגדרה אך לא להדרכה.
- הוגדרו שלש דרגות חומרה לפי כמות תמיכה ועזרה נדרשת.
- ניתן להגדיר גם בעלי משכל נמוך, או ליקויי חושים, שכן הלקות נמדדת בנפרד וקשורה לרמת ההישג המצופה.
- מגיל 17 אין צורך באבחון אלא איסוף מידע מהילדות ומהבגרות.
- לא הכניסו מודל תגובה להתערבות (RTI) בשל חוסר אחידות בתכניות וקושי להמתנה לשלב 2 בשל חוסר קריטריונים ברורים.
- הלקות מוגדרת רק לאחר שזוהה קושי אשר טופל והוענק לגביו סיוע, בכך מתחדדת האבחנה בין קושי ללקות.

למה לאחד?

- הרציונל העומד מאחורי השינוי הוא האמונה כי לכל סוגי לקויות הלמידה בסיס משותף וכי הן מתקיימות במקביל פעמים רבות. ב-DSM 5 יש פירוט נרחב של תפקודי הלמידה שיכולים להיפגע, ומספיקה פגיעה משמעותית המפריעה לתפקוד רק באחד התחומים, שביניהם יכולת קריאה, הבנה, איות, ביטוי, הבנה מספרית, חישוב וסיבתיות מתמטית, על מנת לאבחן את ההפרעה
- כשמדובר במבוגרים, ירד סף האבחנה למינימום 2 מהקריטריונים הנדרשים.

כיצד השינויים ישפיעו על הטיפול:

- צריך מבחנים סטנדרטים לאבחון מדויק, ולא של אינטליגנציה אלא של חומרת לקות הלמידה עצמה .
- צריך לקבוע את דרגות החומרה ולפי זה את הטיפול וההתאמות, חייבים בתיעוד מסודר שיצטרף לתהליך האבחון.
- נדרשת אינטגרציה בין מספר גורמים לאבחון ומידע ממספר גורמים נדרשת העצמה של כל בעלי המקצוע.
- בטיפול נדרש להתייחס לנוכחות משותפת של הפרעות.
- נדרש תיעוד מסודר של התהליך הטיפולי והרחבה לגורמי קושי שונים רגשיים וחברתיים.

אבחנה על פי DSM 5

Specific learning disorder

A. קשיים בלמידה ובשימוש במיומנויות אקדמיות, כפי שמעידה הופעתם של לפחות אחד מבין הסימפטומים הבאים, והנמשכים 6 חודשים לפחות, למרות התערבות ממוקדת בקשיים אלו:

- 1.** חוסר דיוק או אטיות ומאמץ רב בקריאת מילים (לדוגמה: קורא מילים בקול באופן שגוי או אטי ומהוסס, לעתים קרובות מנחש מילים, מתקשה בהשמעת מילים בקול או בהגייתם).
- 2.** קושי בהבנת הנקרא (לדוגמה: קורא במדויק אבל אינו מבין את הרצף, היחסים, המסקנות או המשמעות העמוקה של מה שקרא).

3. קשיים באיות (לדוגמה : מוסיף, משמיט, מחליף עיצורים או תנועות [אותיות, בעברית]).

4. קשיים בהבעה בכתב (לדוגמה : שגיאות רבות בדקדוק או בפיסוק משפטים, ארגון לקוי של פסקה, ניסוח חסר בהירות).

5. קשיים בשליטה במושג המספר, עובדות מספריות, חישובים (לדוגמה : הבנה לקויה של מספרים, שיעורם, היחסים ביניהם ; חיבור ספרות במקום חיבור מספרים באמצעות זיכרון של עובדות מתמטיות, בלבול במהלך חישוב והחלפת פרוצדורות).

6. קשיים בהסקה מתמטית (לדוגמה : קשיים חמורים ביישום מושגים מתמטיים, עובדות או פרוצדורות כדי לפתור בעיות כמותיות).

B. המיומנויות האקדמיות המושפעות [מההפרעה] נמצאות באופן ניכר ומדיד מתחת למצופה יחסית לגיל הכרונולוגי של הפרט, וגורמות להפרעה משמעותית בתפקוד האקדמי או התעסוקתי ולעתים אף בפעילויות יומיומיות, כפי שנמדדו במבחני הישגים מתוקננים שהועברו ביחידות ובהערכה קלינית מקיפה. עבור פרטים מגיל 17 ומעלה נדרשת היסטוריה מתועדת של קשיים בלימודים במקום הערכה מתוקננת.

C. הקשיים בלימודים החלו במשך שנות בית הספר, אך לא באו לידי ביטוי מלא עד שהדרישה למיומנויות המושפעות [מההפרעה] עלתה על היכולות של הפרט (לדוגמה במבחנים מוגבלים בזמן, בקריאה או בכתיבה של דוחות ארוכים ומורכבים בפרק זמן קצר, דרישה להספק גדול בלימודים).

D. הקשיים בלמידה אינם מוסברים טוב יותר על ידי לקות אינטלקטואלית [פיגור], ראייה ושמיעה לא מתוקנות [על ידי משקפיים או מכשיר שמיעה], הפרעות מנטליות ונוירולוגיות אחרות, מצוקה פסיכו-סוציאלית, שליטה נמוכה בשפת ההוראה או הוראה חינוכית בלתי מתאימה.

נדרשת עמידה בכל הקריטריונים בהתבסס על סינתיזה קלינית של היסטוריה אישית (התפתחותית, רפואית, משפחתית וחינוכית), דוחות חינוכיים, והערכה פסיכולוגית חינוכית.
קידוד: יש לפרט את כל התחומים האקדמיים ותת-המיומנויות הלקויים. כאשר יותר מתחום אחד לקוי, כל תחום מקודד באופן ספציפי לפי המאפיינים הבאים:

הפרעת למידה ספציפית עם ליקוי בקריאה:

- דיוק בקריאת מילים
- קצב הקריאה ושטף הקריאה
- הבנת הנקרא

הפרעת למידה ספציפית עם ליקוי בהבעה בכתב:

- דיוק באיות
- דיוק בדקדוק ובפיסוק
- בהירות המבע בכתב וארגונו

הפרעת למידה ספציפית עם ליקוי במתמטיקה:

- מושג המספר
- זכירה של עובדות חשבוניות
- דיוק בחישוב או שטף החישוב
- דיוק בהסקה חשבונית

יש לפרט את דרגות החומרה הנוכחית:

- **עוצמה חלשה:** קשיים מסויימים במיומנויות למידה בתחום אקדמי אחד או שניים, אך במידה מתונה דיה כך שהפרט יכול לפצות או לתפקד היטב בעזרת התאמות או תמיכה, בייחוד בשנות בית הספר.
- **עוצמה בינונית:** קשיים משמעותיים במיומנויות למידה בתחום אקדמי אחד או יותר, כך שלא סביר שהפרט יצליח לשלוט בהם ללא התערבות אינטנסיבית בפרקי זמן מסויימים והוראה מתקנת במשך שנות בית הספר. התאמות מסוימות או תמיכה לפחות בחלק מהיום בבית הספר, במקום העבודה או בבית נדרשים על מנת להשלים את המשימות בדייקנות וביעילות.
- **עוצמה חמורה:** קשיים חמורים במיומנויות למידה המשפיעים על מספר תחומים אקדמיים כך שלא סביר שהפרט יוכל לרכוש את המיומנויות הללו ללא הוראה פרטנית, מיוחדת ואינטנסיבית הניתנת באופן מתמשך לאורך מרבית שנות בית הספר. למרות מערך התאמות ושירותים בבית, בבית הספר או במקום העבודה הפרט עשוי שלא להיות מסוגל להשלים את כל המשימות באופן יעיל.

גבולות ההגדרה:

- המיומנויות הנפגעות הן מתחת למצופה ביחס לגיל הכרונולוגי, באופן משמעותי וכמותי, וגורמות להפרעה בתפקוד הלימודי, התעסוקתי, או התפקוד היומיומי.
- אבחון המיומנויות הנפגעות נערך על ידי אבחוני מיומנות למידה סטנדרטיים והערכה קלינית מקיפה.
- לתלמידים מעל גיל 17 ניתן להחליף את האבחון בהערכה המפרטת ומתעדת את קשיי התלמיד לאורך שנות לימודיו.
- הקשיים הלימודיים מתחילים בגילאי בית הספר אך יתכן שלא יבואו לידי ביטוי עד שהדרישות למיומנויות האלו יעברו את היכולת המוגבלת של התלמיד כגון במבחנים המוגבלים בזמן, קריאה או כתיבה של דוחות ארוכים ועומס לימודי.
- ההפרעה היא לא תוצאה של רמת אינטליגנציה לקויה, לקות בראיה או שמיעה, הפרעות נירולוגיות אחרות, מצוקה פסיכו חברתי, הוראה לקויה.

התלמיד יוגדר כלקוי למידה רק אם יתקיימו שני תנאים:

1 קיים פער משמעותי ומתמשך בין הישגי התלמיד הלימודיים לבין ההישגים המצופים ממנו.

- 2 קיים פער משמעותי בין הישגי התלמיד בלימודים לבין רמת המשכל (הנמדדת).

*השפעות הלקות חורגות מגבולות ביה"ס ונמשכות לאורך כל החיים.

*הגורם המרכזי לליקויי למידה הוא **נוירו ביולוגי**, כלומר: בעיות בהעברת המידע במוח הנובעות מסיבות שונות: חוסר בחומרים המוליכים את המידע העצבי (נוירו-טרנסמיטרים), תקשורת לא- תקינה ברשתות עצביות, שונות מסוימת של מבנה המוח.

*ניתן לומר, ברמה מסוימת של ביטחון מקצועי, שלחלק מליקויי הלמידה יש בסיס גנטי ותורשתי: אם לאחד מהילדים במשפחה יש לקות למידה, סביר שנמצא את הלקות גם אצל חלק מהאחים וכך גם אצל אחד ההורים שלפעמים מגלה שיש לו לקות רק בזמן האבחון של אחד מהילדים.